

דף ו ע"ב

אין בין אדר ראשון לאדר שני

האם מרבנים בשמחה גם באדר ראשון

שאלה

נאמר במסכת תענית (דף כט ע"א) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, ויש להסתפק בשנה מעוברת אם דין זה הוא גם באדר ראשון, או רק באדר שני?

תשובה

כתב המשנ"ב (סימן תרצו סק"א) שמי שטעה באדר ראשון ואמר בפורים קטן בשמונה עשרה על הנסים, אין מחזירין אותו, והטעם כתב השער הציון (סק"ב) דמדינא היה ראוי לעשות פורים באדר ראשון כמש"כ הפוסקים, אלא שמסמך גאולה לגאולה עדיף, א"כ הוי מענין המאורע. [הגאון מרן בעל הקהלות יעקב זצ"ל נשאל אם מותר לאכל לעבור לפני התיבה בפורים קטן, וענה במושכל ראשון שאסור, כיון שאין בין אדר ראשון לשני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים בלבד, אולם אח"כ אמר שבפורים אסור רק משום השמחה יתירה, אבל בפורים קטן מותר].

והגר"ש דבליצקי שליט"א אמר שתלוי בבי' השיטות ברמ"א (סימן תרצז) אם יש דין של שמחה בפורים קטן, שי"א שחייב להרבות במשתה ושמחה ביד שבאדר ראשון, וכתב הרמ"א ואין נוהגין כן, מ"מ ירבה קצת בסעודה.

ודעת מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א נוטה שמרבנים בשמחה הכוונה לאדר שני, וכן משמע בשו"ת חתם סופר (סימן קסג) שכתב מי שנעשה לו נס באדר, יעשה ההודיה באדר השני, ולא שייך אין מעבירין על המצות, דהשתא דעשו אנשי כנסת הגדולה השני לעיקר לענין נס משום מסמך גאולה לגאולה, א"כ הראשון הוא שבט, ולא שייך אין מעבירין על המצות דעדיין לא הגיע זמנו, והש"ס במגילה דף ו ע"ב דקאמר אין מעבירין על המצות, היינו על אנשי כנסת הגדולה גופייהו דהיה להם לתקן בראשון משום אין מעבירין, אבל השתא דתקנו בשני משום גאולה לגאולה, שוב נעשה הראשון שבט לענינים אלו והשני הוא אדר.

אולם נראה דלענין שמחה מודה החת"ס שיש גם באדר ראשון, דכתב (בתשובה הנ"ל): בדרוש אגדה אמרתי דשנת הנס היה ראוי להתעבר על פי חשבון, ונתכוון המן לגזור שמד בחדש אדר הראשון, כדכתיב בחדש שנים עשר ולא

בי"ג כדי שלא יגין זכות משה רבינו ע"ה, שחדשו של מרע"ה הוא בשני, כמ"ש היעב"ץ בסידור שלו (שער הדגים), ומ"מ המן שמח שמחה גדולה שעכ"פ שם אדר הורע מזליהו של ישראל, אבל עכ"פ לא רצה לעשותו בחדשו ממש שלא יגין זכותו, אי נמי משום שהיו המילואים בכ"ג אדר הסמוך לניסן שבאחד בניסן הוקם המשכן, ובאדר שלפניו היו מילואים, והיה ירא שיהיה זכות לישראל בו, וכשגברו מרדכי ואסתר לא עיברו אותו השנה כדי שיארע חדש המלחמה בחדשו של מרע"ה, ועל כן הוצרכו לעבר שנה האחרת ועשו ימי שמחה בשני ואסרו הספד בראשון כי שניהם גורמים, אמנם העיקר בשני משום מסמך גאולה לגאולה וק"ל. [וכעין זה כתב היערות דבש (ח"ב דרוש ב ד"ה אבל הענין כך)].

הערות

א"ל שבירושלמי במגילה (פ"א ה"ה) איתא רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינה אותה השנה היתה מעוברת, מה טעמא מיום ליום ומחדש לחדש שנים עשר הוא חדש אדר. והראיה דכתיב בחודש שנים עשר, פירוש מכלל דאיכא שלש עשר, ודברי הירושלמי כפשוטו צע"ג, [יעוין בפני משה וקרובן עדה שכוונת הירושלמי שהפורים היה בחודש י"ג, והכוונה בחודש שנים עשר שהיה ראוי לעשותו שנים עשר, אלא שהוא חודש אדר שנעשה בחודש שלאחר מכן, בחודש הי"ג]. א"כ נעשה הנס באדר הראשון, ובהא כו"ע מודים דיש לעשות באדר הראשון, ומ"ט קבעוהו אנשי כנסת הגדולה באדר השני, ואי משום מסמך גאולה לגאולה אטו מי שנעשה לו נס בשבט, יעשה לו יו"ט סמוך לניסן משום מסמך גאולה לגאולה, אע"כ כנ"ל דהירושלמי לא אמר אלא באותה שעה שהפיל פור לחדש שנים עשר אז היתה שנה מעוברת, פירוש שהיה מובן שראוי להתעבר וזה ידעין מדכתיב מחדש לחדש שנים עשר, אך מדכתיב השנית דמבואר מזה שתקנו לעשות פורים בשני, שמע מינה שנמלכו בית דין ולא עברוהו להאי שתא, ונעשה נס בסתם אדר קבעוהו בשני משום מסמך גאולה לגאולה וכנ"ל, ע"כ.

ולכאורה משמע כחת"ס שיש להוסיף שמחה גם באדר ראשון, כי שניהם גורמים, ויעוין בשו"ת חתם סופר (ח"מ סימן כ) שחתם תשובתו, יום ג' שנכפל בו כי טוב א' דר"ח אדר ראשון שמרבים בו שמחה, לסדר ושכנתי בתוכם תקפ"ט לפ"ק.

לסיכום: לשיטת החת"ס אולי מרבים בשמחה גם באדר ראשון, וצ"ע.